

ΘΡΑΚΙΚΑ

ΤΡΙΜΗΝΙΑΙΟΝ ΕΠΙΣΤΗΜΟΝΙΚΟΝ ΣΥΓΓΡΑΜΜΑ

ΙΔΡΥΘΕΝ ΚΑΙ ΕΚΔΙΔΟΜΕΝΟΝ ΥΠΟ ΤΟΥ ΕΝ ΑΘΗΝΑΙΣ
“ΘΡΑΚΙΚΟΥ ΚΕΝΤΡΟΥ,”

ΕΠΙΤΡΟΠΗ ΕΠΙ ΤΗΣ ΕΚΔΟΣΕΩΣ

ΧΡΗΣΤΟΣ ΤΣΟΥΝΤΑΣ

ΚΑΘΗΓΗΤΗΣ ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟΥ

ΑΡΙΣΤ. ΚΟΥΡΤΙΔΗΣ

ΠΑΙΔΑΓΩΓΟΣ ΚΑΙ ΛΟΓΟΤΕΧΝΗΣ

ΣΤΙΛΠ. ΚΥΡΙΑΚΙΔΗΣ

ΚΑΘΗΓΗΤΗΣ ΠΑΝΕΠ. ΘΕΣ/ΝΙΚΗΣ

ΠΟΛΥΔ. ΠΑΠΑΧΡΙΣΤΟΔΟΥΛΟΥ

ΚΑΘΗΓΗΤΗΣ ΚΑΙ ΛΟΓΟΤΕΧΝΗΣ

ΔΙΕΥΘΥΝΤΗΣ ΤΗΣ ΣΥΝΤΑΞΕΩΣ ΤΟΥ ΠΕΡΙΟΔΙΚΟΥ

ΑΘΗΝΑΙ

ΘΡΑΚΙΚΟΝ ΚΕΝΤΡΟΝ — ΜΕΓΑΡΟΝ ΤΟΥΡΙΣΤ — ΒΟΥΛΗΣ 18

1928

ΜΑΝΟΥΗΛ ΙΩ. ΓΕΔΕΩΝ

ΚΟΣΜΑ ΜΗΤΡΟΠΟΛΙΤΟΥ ΒΙΖΥΗΣ ΕΠΤΑ ΕΠΙΣΤΟΛΑΙ ΛΟΓΟΥ ΔΕΙΑΙ

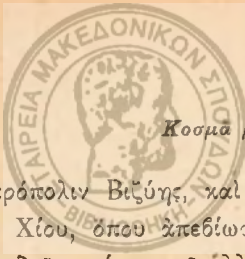
“Ότε τῆ 28 ὀκτωβρίου 1863, κατὰ τὴν ἐπὶ τὸν θρόνον τὸν πατριαρχικὸν ἐγκαθίδρυσιν τοῦ πατριάρχου Κωνσταντινοπόλεως Σωφρονίου Γ' τοῦ ἀπὸ Ἀμασείας, προσεφώνει, κατ' ἔθος, αὐτὸν ὁ πολυμαθέστατος ἀρχιεμάνδριτης Εὐστάθιος Κλεόδουλος, τότε τὸ πρῶτον ἠκούσαμεν τὰ παιδιὰ ἡμεῖς, καὶ οἱ νεανίσκοι, ἀπ' ἄμδωνος ἐγκωμιαζόμενον τὸν ἀρχιερέα Κοσμᾶν, εἴκοσι τέσσαρα ἔτη μετὰ θάνατον αὐτοῦ. Πρὸς Σωφρόνιον τὸν βυζάντιον περὶ Κοσμᾶ τοῦ βυζαντίου λαλῶν ὁ Κλεόδουλος «ἔσχες καὶ σὺ—εἶπεν—ὡς αἰ ἀποστολικά! ἐκεῖναι τῆς χριστιανικῆς ἐπισκοπῆς ἀπαρχαί, ἔσχες τὸν σὸν Παῦλον ἐν τῷ ἀειμνήστῳ καὶ μεγάλῃς φήμῃς γέροντι καὶ πνευματικῷ πατρί σου, τῷ κυρῷ Κοσμᾶ. ὅστις, ἐν τῷ ποιμαίνειν καὶ ἀγαθοεργεῖν, τριῶν ἐφεξῆς θεοσώστων ἐπαρχιῶν, Προικονήσου καὶ Βιζύης καὶ Χίου, ἀναδειχθεὶς τὸ ἀριπρεπὲς ἀγλάισμα, τοιοῦτον ἀνέδειξέ σε διὰ τοῦ παραδείγματος, ὅποιον ἡ Ἐκκλησία τιμᾷ τυχὸν καὶ γεραίρει ποιμένα». Τὸν λόγον τοῦ Κλεοδούλου κατόπιν ἐκδοθέντα ἐν τῷ «Ἀνατολικῇ Ἀστέρι»—καὶ εἰς τὸν «Εὐαγγελικὸν Κήρυκα» τοῦ μακαρίτου Κοντογόνου—καὶ εἰς ἴδιον φυλλάδιον, ἀνέγνωσαν ἐν ἡρεμίᾳ νέοι καὶ γέροντες, οἱ τὸν ἀείμνηστον Κοσμᾶν γνωρίσαντες, εὔρον δὲ δικαίαν τὴν ἀπὸ τοῦ πατριαρχικοῦ ἄμδωνος μνείαν τοῦ ἀνδρός· καὶ δικαιοτέραν τὴν τοῦ ἀγαθοῦ Σωφρονίου συγκρίνησιν, δακρύσχυτος ἐπὶ τῇ ἀκροάσει τοῦ ὀνόματος τοῦ προστάτου καὶ «γέροντος» αὐτοῦ.

Ἔτη ἐξήντα πέντε παρήλθον ἔκτοτε, καὶ ἀτόχος ἐπιστολῶν ἐπτὰ τοῦ Κοσμᾶ γερόμενος, κρίνω δικαίαν τὴν ἐκδοσιν αὐτῶν, ὡς καὶ λόγου τινὸς ὑπὸ τοῦ Σωφρονίου κατὰ τὸ τοῦ Κοσμᾶ μνημόσυνον ἐκφωνηθέντος ἐν Χίῳ τῷ 1839, κατὰ ἰούλιον, ἢ, ἴσως, αὐγούστον. Καὶ ὁ λόγος καὶ αἱ ἐπιστολαὶ παριστῶσιν αὐθεντικῶς τὸν Κοσμᾶν τύπον καλοῦ πνευματικοῦ ποιμένος, οἷον ἐμόρφωσεν αὐτὸς διὰ τοῦ παραδείγματος τὸν μαθητὴν αὐτοῦ Σωφρόνιον· ἀλλὰ καὶ λόγος καὶ ἐπιστολαὶ χορηγοῦσιν ἰδέαν τινὰ ἀληθῆ τῆς ἐν

τῆ ἐκκλησιαστικῇ ταύτῃ παροικίᾳ ἱερατείας αὐτοῦ. Καὶ θὰ κριθῶσιν ἴσως ἀνάγνωσμα καλὸν τοῖς διακριβοῦσι τὰς δυσπραγίας τῶν ἐλλήνων τῆς Θράκης. Ἀλλὰ θὰ κριθῆ καὶ ἔργον εὐγνωμον βραχὺ σημεῖωμα περὶ ὧν γράφει καὶ πρὸς ὃν γράφει.

Ἄλλ' ὁ ἀείμνηστος Κοσμᾶς ὁ Βιζύης ποιεῖται γνωστὸν αὐτὸς οὗτος σπουδαῖον μέρος τῆς ζωῆς αὐτοῦ, τὸ μακρότερον βεβαίως μέρος τοῦ κληρικοῦ αὐτοῦ σταδίου, καθὼς εἰς τὴν 6 καὶ τὴν 7 ἐπιστολὴν ἀναγινώσκωμεν. Αἱ ἐπιστολαὶ, ἐν αἷς περὶ ἑαυτοῦ γράφει, στεροῦνται τῆς ἀναγραφῆς τῶν ἐτῶν, καὶ διὰ τοῦτο πρέπει ταῦτα ἵνα προστεθῶσιν ἐνταῦθα. Πρέπει ἵνα γινώσκωμεν λοιπὸν ὅτι, βυζάντιος ὢν ὁ Κοσμᾶς, καὶ κάτοχος μετρίας παιδεύσεως, εἶχε καιρὸν ἵνα μελετᾷ καὶ ἵνα διδάσκηται, πιθανῶς καθ' ὃν χρόνον ὑπηρετεῖ παρὰ τῷ πατριάρχῃ Νεοφύτῳ, μετὰ τὴν ἀπὸ τῶν πραγμάτων ἀποχώρησιν ἐκείνου. Ἐπειδὴ δὲ γράφει περὶ ἑαυτοῦ ὅτι ἠκολούθησε τῷ Νεοφύτῳ κατὰ «τὴν μνῆσιν αὐτοῦ» (ὅτε διετέλει σχολάζων), ἀλλ' ὑπηρετήσε καὶ παρὰ τῷ μητροπολίτῃ τῆς Ἡρακλείας Μελετίῳ τῷ ἐκ Λέρου δεκαοκτῶ ἔτη, χειροτονηθεὶς ἐν ἀπριλίῳ ἢ μαίῳ τοῦ 1821 μητροπολίτης Προικοννήσου, προσήλθεν ἄρα παρ' αὐτῷ τῷ 1803 ἢ 04, προὔπηρετήσας ὑπὸ τὸν Νεόφυτον πενταετίαν=1798—1803, ἀκολουθήσας αὐτῷ καὶ κατὰ τὴν «μνῆσιν αὐτοῦ» ἀπὸ τοῦ 1801. Εἰ δ' ἐχειροτανήθη διάκονος ὑπὸ τοῦ Νεοφύτου, εἶπερ ἐχειροτόνησεν αὐτὸς διάκονον τὸν Σωφρόνιον, ἀμφισβητῶ τοῦτο· διότι ὁ ἀγαθὸς Σωφρόνιος ἔλεγέ τινα ψεύδη, καυχώμενος, περὶ ἑαυτοῦ· εἶπεν εἰς τοὺς ἐν Χίῳ ὅτι ἐχειροτονήθη διάκονος ὑπὸ τοῦ Κοσμᾶ δεκαεπταετῆς τὴν ἡλικίαν· ἀλλ' εἶπεν εἰς τοὺς ἐν Ἀλεξανδρείᾳ τῷ 1889, πανηγυριζομένης πεντηκονταετηρίδος τῆς ἀρχιερατείας αὐτοῦ, ὅτε καὶ πανηγυρικὸν τι τεῦχος ἐξεδόθη, ὅτι ἐχειροτόνησεν αὐτὸν διάκονον ὁ Γρηγόριος Β' ὁ ἀείμνηστος, ἄρα τῷ 1820 ἢ 1821. Ἐγίνωσκον ὁμοῦ οἱ παλαιότεροι φαναριῶται ὅτι ὁ Σωφρόνιος, τῷ 1799 ἢ 98 γεννηθεὶς, ἐν τῇ συνοικίᾳ Τζιβαλιῶ τῆς ΚΠόλεως, ἐχειροτονήθη διάκονος τῷ 1818 ὑπὸ τοῦ τότε προΐσταμένου τῆς αὐτῆς συνοικίας ἐπισκόπου Μεθοδίου Ἀριστείας, ἐκ Λέρου καὶ τούτου προερχομένου. Γινώσκωμεν ἄρα σαφῶς ὅτι, τὸ ἱερατικὸν τοῦ Κοσμᾶ στάδιον ἤρξατο τῷ 1799 (ἢ 98) καὶ ὅτι, μητροπολίτης Προικοννήσου χειροτονηθεὶς τὸ ἔαρ τοῦ 1821—ἀντὶ τοῦ προδιδοσθέντος εἰς τὴν μητρόπολιν Ἀδριανόπολεως (ἐπὶ διαδοχῇ τοῦ τὸ ζῆν ἐκμετρήσαντος οἰκτρῶς¹⁾ Δωροθέου Πρωΐου) Νικηφόρου, προστάτης ἀνεδείχθη τῶν προικοννησιῶν, ὡς ἄλλοτε ἔγραφα (βλ. Προικοννήσόν μου· ἐν ΚΠ, 1895, ἐν 14 καὶ 212 σελίσιν). Κατὰ Σεπτέμβριον τοῦ 1830 μετετέθη ἀπὸ τῆς Προικοννήσου εἰς τὴν

¹⁾ εἰς τὰ «ὕπομνηματα ψήφων» τὸ Πατριαρχεῖον οὕτως ἀνήγγελλε τὸν φόνον τῶν ἀπαγχονισθέντων, ὅπερ οὐδέποτε ἔγραψεν ἄλλοτε· «οἰκτρῶς τὸ ζῆν ἐκμετρήσαντος καὶ εἰς τὰς αἰωνίους μονὰς μεταστάνας».

μητροπολιν Βιζύης, καὶ ἀπὸ ταύτης, ἐν αὐγούστῳ μηνί τοῦ 1837, εἰς τὴν τῆς Χίου, ὅπου ἀπεβίωσε τὸν ἰούνιον τοῦ ἔτους 1839. Ἐκυβέρνησεν ἄρσπουδαῖον μέρος τοῦ ἑλληνικοῦ πληθυσμοῦ τῆς Ἀνατολικῆς Θράκης ἐπὶ μίαν εἰκοσιπενταετίαν, ὡς πρωτοσύγκελλος τοῦ Μελετίου Ἡρακλείας καὶ ὡς ἀρχιερεὺς ἐν τῇ ἐπαρχίᾳ Βιζύης καὶ Μηδείας.

Τὰ ἑπτὰ αὐτοῦ γράμματα, τὰ σήμερον ἐκδιδόμενα τύποις, ἀποστέλλονται, ἀπὸ τοῦ 1831—34, πρὸς τὸν διάκονον Διονύσιον Ταπεινὸν, βυζάντιον καὶ τοῦτον, ταμίαν καὶ γραμματέα Ζαχαρίου μητροπολίτου Χαλκηδόνος (1826—1834), οὗ τὸν αἰφνίδιον θάνατον θρηγεῖ ὁ Κοσμάς, Σωφρόνιον ἔχων γραμματέα, τὸν κατόπιν Χίου. Προστεθείσθω ὅτι τὸν Διονύσιον Ταπεινὸν Γρηγόριος Σ' ὁ ἀπὸ Σεβρῶν ἀγαπῶν χειροτόνησε κατὰ σепτεμβρίου τοῦ 1837 μητροπολίτην Μελενίκου, διοικήσαντα τὴν πλουσίαν ἐπαρχίαν ταύτην μέχρι τοῦ 1875, ὅτε παραιτηθᾶμενος αὐτὴν ἐσχόλαζε μέχρι θανάτου, σποδάντος τῇ 25 νοεμβρίου 1881, ἐν ἡλικίᾳ ἐτῶν ὀγδοήκοντα καὶ δύο. Ὑπήρξεν ὁ Διονύσιος μαθητὴς τῆς πατριαρχικῆς ἀκαδημίας ἐν Ἐηροκρήνῃ τοῦ Βοσπόρου, ὑπὸ Σέργιον τὸν Μυστάκην, εἶτα γραμματεὺς τοῦ μητροπολίτου Σηλυβρίας καὶ κατόπι Φιλιπποπόλεως Παΐσιου (1816—18—1823), μετὰ ταῦτα δὲ διάκονος χειροτονηθείς, ὑπὸ τοῦ πατριάρχου Χρυτάνθου, τῇ 25 δεκεμβρίου τοῦ 1824, προσελήφθη ὑπὸ Ζαχαρίου μητροπολίτου Χαλκηδόνος, καὶ μετὰ τὸν θάνατον ἐκείνου, ὑπὸ Γερμανοῦ μητροπολίτου Δέρκων· παρ' αὐτῷ δ' ὑπηρετῶν, ἐχειροτονήθη τῇ 1837, κατὰ τὴν 2 σепτεμβρίου, μητροπολίτης Μελενίκου. Καίτοι δ' ἐλέγετο πλουσιώτατος, ἐπληροπορήθημεν ἔκπληκτοι ὅτι ἀπεβίωσε πτωχός.

Συγγνωστός εἰμι βεβαίως διὰ τὸν μακρὸν λόγον περὶ Διονυσίου Ταπεινοῦ, διότι αὐτὸς περιέσωσε καὶ τὰς ἐκδιδομένας σήμερον ἐπιστολάς τοῦ Κοσμά, καὶ τινὰ ἄλλα γράμματα, καὶ τὸν κώδικα τῶν ἐπιστολῶν τοῦ Παΐσιου Σηλυβρίας, ὃν ἐξέδωκα ἐν τῷ Θ' τόμῳ τῆς «Ἐκκλησιαστικῆς Ἀληθείας» (1889), πολλὰ τὰ χρήσιμα τοῖς ἐρευνηταῖς τὴν ἱστορίαν τῆς Θράκης περιέχοντα. Τὸν κώδικα μετὰ καὶ τῶν ἐπιστολῶν τοῦ Κοσμά καὶ τινῶν ἄλλων ἐδωρήσατό μοι ὁ φίλος μου νομοδιδάκτωρ Ἐλευθέριος Ταπεινός, ὁ τοῦ Διονυσίου ἀνεψιός, ᾧ καὶ δημοσίᾳ ἠὲ χαρίστησα (Χρονικὰ πατριαρχικῆς ἀκαδημίας, ὑπὸ Μ. Ι. Γεδεών, ἐν ΚΠ, 1883, σελ. 187)· καὶ σήμερον δὲ, σχεδὸν ἑνεαετίαν μετὰ τὸν θάνατον αὐτοῦ, καθοσιῶ εἰς τὴν μνήμην τοῦ Ἐλευθερίου Ταπεινοῦ πέντε γράμματα, ἐπαινῶν αὐτοῦ τὴν φιλοπονίαν, εἰς ἣν ἀφείλομεν καὶ τὴν περὶ μητροπολιτῶν Μελενίκου μακρὰν διατριβὴν, διασώζουσιν εἰδήσεις περὶ Διονυσίου χρησιμωτάτας (Ἐκκλησ. Ἀληθείας τόμου ΙΒ' σελ. 144, 151, 160).

Ἐὰν δὲ ὁ Κοσμάς ὁ Βιζύης διασώζη τὰ ὀνόματα πέντε συνδοῦλων, ὁμοτραπέζων καὶ ὁμοροφίων αὐτοῦ ἀρχιερέων, ἐξηγῶν τὴν ὅ ἐπιστολῶν

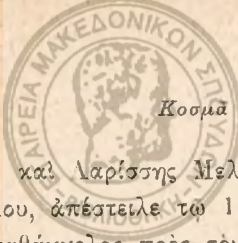
αὐτοῦ, πρέπει νὰ γράψω εἰ τι ἂν γινώσκω περὶ αὐτῶν ἀναφέρει δὲ Μακάριον Ἐφέσου τὸν ἐκ Λέρου, Ἰγνάτιον Ἡρακλείας τὸν ἐκ Λέσου καὶ τοῦτον, Ματθαῖον Κυζίκου τὸν ἐξ Αἴνου, Χαλκηδόνος Ζαχαρίαν, καὶ τὸν ἐκ Καλύμνου Ἱερεμίαν, διοικήσαντας πέντε σπουδαίας μητροπόλεις τοῦ πατριαρχικοῦ θρόνου ΚΠόλεως, καὶ τὸ πρὸς τὸ εὐσεβὲς ἡμῶν ἔθνος καθήκον τοῦ πνευματικοῦ ποιμένος ἐκπληρώσαντας· ἐξαίρεσιν ἴσως ἀποτελεῖ Μακάριος ὁ Σκαλιέρης, Ἐπὶ Ἐπιτομῆς μητροπολίτης ἀπὸ τοῦ 1806, μετὰ ταῦτα Νικαίας τῷ 1817, καὶ τῷ 1821 Ἐφέσου ἀντὶ τοῦ «τὸ ζῆν οἰκτρῶς ἐμετρήσαίτος» Διονυσίου Καλλιάρχου. Ἀπεβίωσεν ὁ Μακάριος τὸν δεκέμβριον τοῦ 1831, ὑπηρετήσας ὑπὸ τὸν Μελέτιον Ἡρακλείας, ἀλλὰ πρότερον καὶ ὑπὸ τὸν Μεθόδιον. Διατριβὴ τις ἀνόητος ἐν τῇ «Προόδῳ» τῆς Σμύρνης ἐκδοθεῖσα, τῷ 1872 (ἀριθμῷ 124), ἀπαίδευτον λέγει τὸν Μακάριον, οὐδὲν πρὸς ἠθικὴν προαγωγὴν τῶν ὀρθοδόξων ἐλλήνων πράξαντα.

Διὰ τὸν Ἡρακλείας Ἰγνάτιον εὐνοϊκόν τι δύναται νὰ εἶπη τις, εἰοίτι καὶ τὸν μητροπολιτικὸν οἶκον ἐβελτίωσεν ἐν Ῥαιδεστῷ, καὶ τὴν ἐν αὐτῇ σχολὴν ἀνεξωγογήνησε, λόγιος ἀνὴρ γενόμενος· ἐκυβέρνησε δὲ τὴν μεγάλην καὶ σπουδαίαν ταύτην ἐπαρχίαν τοῦ Πατριαρχείου ΚΠ ἀπὸ Σεπτεμβρίου 1821 μέχρις Ἰουλίου 1830, ὅτε ἀπεβίωσε.

Περὶ Ἰγνατίου καὶ τεσσάρων πρὸ αὐτοῦ μητροπολιτῶν θὰ ἐκδόσω διατριβὴν ἰδίαν, ἄξιον ἀναγνώσεως ἀνάγνωσμα διὰ τὸ πλῆθος τῶν ἱστορικῶν εἰδήσεων.

Ἐπεὶ τὸν Ἡρακλείας Ἰγνάτιον πρέπει νὰ τάξωσιν οἱ θράκες τὸν Κυζίκου Ματθαῖον, οἷόντι καὶ ἐν Αἴνῳ ἐγεννήθη, καὶ τῆς Αἴνου διετέλεσε μητροπολίτης. Ἄλλ' ὑπῆρξε καὶ τῆς σχολῆς Ἐπιβάτων διδάσκαλος περὶ τὰ 1796 μέχρις ἴσως τοῦ 1798, κατόπιν ἐδίδαξεν ἐν τῇ πατριαρχικῇ ἀκαδημίᾳ, ἧς ἐγένετο πρὶν μαθητὴς ὑπὸ Σέργιον Μακραῖον· ἐξελέγη μητροπολίτης Αἴνου κατὰ Φεβρουάριον τοῦ 1807, μετετέθη εἰς τὴν μητρόπολιν Θεσσαλονίκης τῷ 1821, καὶ κατὰ Αὐγουστον τοῦ 1823 εἰς τὴν τῆς Κυζίκου, ἀποθανὼν τὸν Ἰούλιον τοῦ 1831. Σαμουήλ ὁ Κύπριος, ὁ μητροπολίτης πρῶτον Μεσημβρίας, μαρτυρεῖ περὶ τοῦ Ματθαίου ὅτι «καὶ εἰ μὴ ἐδίδασκεν, ἦν τῆς ἀρετῆς σιωπῶσα διδασκαλία»· τούτου δ' ἕνεκα πολλῆς ἀπῆλαυεν εὐλαβείας καὶ τιμῆς παρὰ ταῖς ἡγεμονικαῖς οἰκογενεαῖς Καλλιμαχῶν καὶ Μαυρογενῶν. Περὶ Ματθαίου καὶ τῶν συγγραμμάτων αὐτοῦ καὶ τῶν ἐν Αἴνῳ καὶ Ἐπιβάταις σχολείων βλέπε τὰ τοῦ Μ. Ἰ. Γεδεῶν «Χρονικὰ τῆς πατριαρχικῆς ἀκαδημίας» (σελ. 205 — 7).

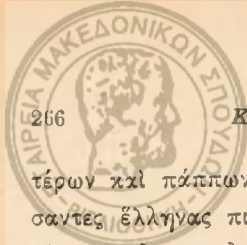
Τὸν Χαλκηδόνος Ζαχαρίαν, πρότερον μητροπολίτην Βεργίας (τῆς μακεδονικῆς), ἐγνώρισεν ἡμῖν ὁ αἰμίμηστος Κοσμάς ὁ Βιζύης, ἐπὶ τῷ κατὰ μάιον 1834 θανάτῳ αὐτοῦ. Ἀπὸ συγχρόνων μαρτυριῶν γινώσκομεν ὅτι, τὸν Ζαχαρίαν, μετὰ τῶν μητροπολιτῶν Νικαίας Ἰωσήφ, Ἰωαννίνων Βενια-

μιν, καὶ Ἀρίστου Μελετίου, καὶ τοῦ τότε πρωτοσυγκέλλου Μελετίου Παγκάλου, ἀπέστειλε τῷ 1828, κατ' ἀπαίτησιν τῆς Ὑψ. Πύλης, ὁ πατριάρχης Ἀγαθάγγελος πρὸς τὸν ἄρτι ἀφικόμενον εἰς Ἑλλάδα Καποδίστριαν, φανερῶς δὲ πρὸς τοὺς κληρικοὺς καὶ προὔχοντας, προτροπόμενος ἐγγράφως πρὸς συμβιβασμὸν μετὰ τῶν τούρκων. Ἡ τερατώδης προτροπὴ δικαίως ἀπερρίφθη, καὶ οἱ ἄρχιερεῖς ἐπέστρεψαν εἰς ΚΠολιν. Τότε δὲ, δαπάναις ἰδίαις, ἐξετύπωσεν ὁ Ζαχαρίας, τύποις δε-Κάστρο, ἐν ΚΠόλει, τὴν Ἀκολουθίαν τοῦ ἁγίου Εὐθυμίου μητροπολίτου Σάρδων τοῦ ὁμολογητοῦ. Κατὰ ἰούλιον τοῦ 1831 διευτυπώθη ἀξίωσις τῆς τουρκικῆς κυβερνήσεως ὅπως ὁ Ζαχαρίας ἐξορισθῆ εἰς Ἅγιον Ὄρος, ἀλλ' ἀδύνατον ἐγένετό μοι ἵνα μάθω εἰ μετέθη τότε, καὶ εἴπερ ἔμεινεν ἐν τῇ μονῇ τοῦ Βατοπεδίου, τόπῳ δῆθεν ὑπερρίας αὐτοῦ.

Τὸν Δέρκων Ἱερεμίαν ὡς ἄνδρα χρήσιμον ἐμάθομεν ἀπὸ τῆς «περὶ νήσου Καλύμνου» διατριβῆς ἐν τῇ σελ. 518 IB' τόμου τῆς «Πενδώρας») ὑπὸ Ἰπποκράτους Δ. Τυλαρίου, μετ' αὐτὸν δὲ, ἀπό τινος σημειώσεως περὶ τῶν μητροπολιτῶν Βιζύης ἐκδοθείσης ὑπὸ Ἰω. Κηπουρίδου ἐν «Ἐκκλησι. Ἀληθεία» (τόμου Γ' σελ. 416), ὅπου μανθάνομεν ἐξ ἐπιγράμματός τινος ὅτι, κατὰ Ἰανουάριον τοῦ 1820, συνεπληρώθη ἡ κατασκευὴ τοῦ μετοχετεύσαντος εἰς τὴν πόλιν Μήδειαν ὕδωρ ὕδραγωγείου, φροντίδι καὶ ἐπιστάσια τοῦ Ἱερεμίου τούτου, μητροπολίτου Βιζύης διατελέσαντος ἀπὸ μαρτίου 1819 μέχρι ἀπριλίου 1821, ὅτε μετετέθη εἰς τὴν μητρόπολιν Δέρκων. Ἐπαύθη τῷ 1824 ὑπὸ τοῦ πατριάρχου Χρυσάνθου τοῦ ἀπὸ Σεβρῶν, δῆθεν ὡς ζημιώσας ἢ κλέψας τὸ ἐθνικὸν ταμεῖον, πράγματι δὲ διότι, καθὰ μοι διηγήθησαν γέροντες φαναριῶται, πρὸ τῆς ἐκλογῆς τοῦ πατριάρχου Ἀνθίμου Γ', διαθρυσληθέντος, ἐν ἰδιωτικαῖς συσκέψεσι, τοῦ ὀνόματος τοῦ Χρυσάνθου Σεβρῶν, ὡς πατριάρχου καταλλήλου, ὁ Δέρκων Ἱερεμίας ἐτόλμησε ἵνα εἴπῃ «διὰ τί ἵνα γίνῃ πατριάρχης ὁ βούλγαρος; δὲν ἔλειψαν οἱ γραικοί»; βούλγαρον δ' ἔλεγον καὶ τότε καὶ κατόπι τὸν Χρυσάνθον, ὃς ἐδείχθη τότε βούλγαρος ἄγριος καὶ ὠμός, ἐξόριστον ἀποστείλας εἰς τὴν μονὴν Σουμελαῖ, πρῶτον, εἶτα δ' εἰς Ἱεροσόλυμα, τῷ 1825, τὸν Ἱερεμίαν, ἀποθανόντα ἐν τῇ Ἁγίᾳ Πόλει. (Βλ. ἐγγραφα πατριαρχικά καὶ συνοδικὰ περὶ τοῦ βουλγαρικοῦ ζητήματος ἐν ΚΠ, 1908, προλεγομένων τοῦ Μ. Γεδεῶν σελ. ογ'—τοῦ αὐτοῦ «Πατριαρχικῆς Ἱστορίας Μνημεῖα» (1821—42), ἐν Ἀθήναις, 1922, σελ. 11).

Λοιπὸν, ἕξ ὑπάλληλοι κληρικοὶ τοῦ μητροπολίτου Ἡρακλείας Μελετίου, διοικήσαντες σπουδαίας ἐκκλησιαστικὰς ἐπαρχίας, ὧν οἱ τέσσαρες, Ἰγνάτιος, Ματθαῖος, Ἱερεμίας καὶ Κοσμάς ἐπαρχίας θρακικὰς ἀπὸ τοῦ 1803 μέχρι τοῦ 1837, ὡς διάκονοι, πρωτοσύγκελλοι, καὶ μητροπολίται, διαπρέψαντες ἐπὶ συνέσει πολιτικῇ «ἐπάνω ἔστα δεινὰ»—κατὰ τὴν λέξιν τῶν πα-

τέρων καὶ πάππων ἡμῶν—ἐν νυξὶ καταδιώξεως ζσφεραῶς ἢ φωτεινῆς, σώσαντες ἑλληνας πιστοὺς, εἰς τὸν Θεὸν τῶν πατέρων ἡμῶν πιστεύοντας, καὶ τὴν τῶν δεινῶν λώφῃσιν ἀπὸ τοῦ θεοῦ ἐστεμμένον, δυνατοῦ τότε, προστάτου τῆς ὀρθοδοξίας ἀπεκδεχόμενοι, καὶ οἱ ἕξ, καὶ ὅσοι τούτοις ὅμοιοι, δεικνύουσι καὶ τὴν πολιτικὴν ἐμπειρίαν καὶ σύνεσιν καὶ τὴν φιλογενεῖαν τῶν «γερόντων» καὶ προστατῶν αὐτῶν. Εἰργάζοντο παρ' ἐκείνοις ἔτη πολλὰ ἢ ὀλίγα, μαθήματα διοικητικῆς, οὕτως εἰπεῖν, ἐκπαιδεύσεως ἀπὸ τοῦ παραδείγματος ἐκείνων ἀρνούμενοι. Πρὸ ἐξῆντα, πρὸ ἑβδομήντα, πρὸ ὀγδοήκοντα ἑτῶν, ἄς εἴπωμεν καὶ ἐνενήκοντα, διέπρεψαν ἢ ἐπ' εὐσεβείᾳ ἢ ἐπὶ διοικητικῇ ἐμπειρίᾳ Μελέτιος Γ' ὁ Πάγκαλος, καὶ "Ανθιμος ΣΤ' ὁ Κουταλιανός, ἢ ἐπὶ ἡσύχῳ ζωῇ, ὡς Κύριλλος Ζ' ὁ ἀπὸ 'Αμασειᾶς' καὶ ὑπῆρξαν οἱ μὲν δύο πρῶτοι πρωτοσύγκελλοι, διάκονος δ' ὁ τρίτος τοῦ πατριάρχου 'Αγαθαγγέλου (1826—30)· διάκονοι δ' αὐτοῦ μορφωθέντες ὑπ' αὐτὸν ἐχημάτισαν ὁ Μιτυλήνης Μελέτιος, ὁ Χίου Γρηγόριος, ὁ Μεθύμνης 'Ιάκωβος, ὁ Βόσνης 'Ιγνάτιος, καὶ ὁ Προύσης Κωνσταντῖος. Τοιουτοτρόπως τὰ γραφεῖα τῶν «γερόντων» ἐγένοντο σχολεῖα διοικητικῆς ἐμπειρίας, τόσῳ χρησίμου κατὰ τοὺς χρόνους ἐκείνους τοὺς πρὸ τῆς διαλαλιᾶς τοῦ χὰτ-ι σερῖφ τοῦ Γκιούλχανέ. Τότε καὶ τὸ παράδειγμα τῆς εὐσεβείας καὶ φιλογενείας τοῦ ἀειμνήστου Κοσμᾶ τοῦ Βιζύης καὶ Μηδεῖας ἐπέδρασεν ἐπὶ τοῦ μαθητοῦ αὐτοῦ Σωφρονίου, δεκκοταετίαν ἐργασθέντος παρ' αὐτῷ, καὶ ἐν Χίῳ καὶ ἐν 'Αμασειᾷ κατόπι προστατεύσαντος καὶ ἐκπαιδεύσαντος τὸν ἐκ Χίου κληρικὸν Κωνσταντῖνον Βαλλιᾶδην, τὸν ἀπὸ τοῦ 1897—1901 πατριάρχην διατελέσαντα Κωνσταντινοπόλεως.

Τὴν εὐγνωμοσύνην καὶ τὸν σεβασμὸν τῶν νεωτέρων πρὸς τοὺς πρεσβυτέρους καὶ «γέροντας» αὐτῶν ποικιλοτρόπως ἐξεδήλουν, κατὰ τὸ πλεῖστον, οἱ εὐεργετηθέντες, ὡς ἔπραξεν ὁ Σωφρόνιος εἰς τὸν λόγον ἐπὶ τῷ Κοσμᾶ. Θὰ μείνῃ καὶ αὐτὸς ἐνταῦθα καὶ αἱ ἐπιστολαὶ «κειμήλια ἐσθλά καὶ νέοισι χρήσιμα».

'Αθήναι, ἀπρίλιος τοῦ 1928

ὁ μέγας χαρτοφύλαξ
ΜΑΝΟΥΗΛ ΙΩ ΓΕΔΕΩΝ